

JONI PYYSALO

”Sinappi jää/ ketsupin varjoon”¹

Markku Into 1945–2018

Kirjailija, kirjastonhoitaja ja suomentaja Markku Into (20.10.1945–7.1.2018) menehtyi vakavan sairauden jälkeen tammikuun alussa. Sairausaikana käsin ruutupaperiviholle kirjoitetusta ja saattokodissa sanellusta tekstistä koottu jäähyväiskokoelma *Haikuvia* (WSOY 2018) ilmestyi 15. tammikuuta. Innon pitkäaikainen, läheinen ystävä M. A. Numminen nauhoitti 4. tammikuuta Pedro Hietasen kanssa *Haikuvista äänikirjan*. Into ehti kuulla sen.

Into runouteen syttyy

Markku Into oli kotoisin Oulusta. Isä oli rakennusmestari ja perhe muutti Naantaliin, kun Nesteen jalostamon työmaa alkoi. Innon äiti toimi terveydenhoidon opettajana sekä lastenkodin johtajana, myöhemmin Raisioon muutettuaan kunnan terveysisarena. Into kävi Naantalin yhteiskoulua. Runouteen hän heräsi äidinkielen tunneilla, joilla opettaja luetutti valikoiman Innonle tyystin tuntemattomien Helvi Juvosen, Paavo Haavikon, Eeva-Liisa Mannerin ja Tuomas Anhavan vapaa-rytmisiä, modernistisiksi kutsuttuja runoja. Suuria elämyksiä olivat myös Allen Ginsberg -valikoima *Kuolema Van Goghin korvalle* (1963) sekä Anselm Hollon kääntämä *Idän ja lännen runot* (1963).²

Into haki opiskelemaan historiaa ja kirjallisuustiedettä Turun yliopistoon, mutta opiskelutehokkuutta söivät runoilu, musiikki ja underground-toiminta. Jälkimmäisen piiriin kuuluivat muun muassa Yleisradion epäinformatiivisena hyllyttämä *Maanalaista menoa*

-radio-ohjelma, Suomen Talvisota 1939–1940 -happeningryhmä sekä *Aamurusko*-lehti. Ryhmän jäseniä olivat Innon lisäksi Jarkko Laine, M. A. Numminen, Rauli ”Badding” Somerjoki, Harro Koskinen ja Rauli ”Pole” Ojanen.

Sattuman myötä Into päätti hakea Åbo Akademiin opiskelemaan kirjastotiedettä. Hän valmistui kirjastonhoitajaksi vuonna 1989 ja toimi siviiliammattissaan Suomen ensimmäisen musiikkikirjaston hoitajana Turussa 1980–2007. Into suhtautui työhönsä paneutuneesti ja vakavasti, mistä kertoo jo se, että hän saattoi käyttää haastatteluissaan tittelinä kirjastonhoitajaa eikä kirjailijaa.

Perehtynyttä undergroundia

Innon esikoisrunokokoelman *Tuonela Rock* (1971) julkaisi Gummerus. Into oli lähettänyt runoja J. H. Erkon kilpailuun, mutta mitään ei ollut kuulunut, kunnes Tuukka Kangasluoma Gummerukselta soitti ja pyysi runoja Ryhmä 67 -antologiaan. Esikoisteoksessa manifestoituu etenkin Innon underground-puoli: rockin ja sen kapinallisuuden korostaminen, systeemin jäähäntäneisyyden kritiikki, ilkkurisuus sekä beat-runouden pitkäsaikkeiset, iskevät ja aiheiltaan rohkeatkin runot.³

Suomessa underground-liikkeen aktiivit halusivat tuoda ”fiilistä, kauneutta, iloa synkkään Suomeen” sekä provosoida, mutta humoristisesti ja mieltä kohottavasti, ei ankean tosikkomaisesti. Liikehdinnän kohde oli konservatiivinen ja staattinen valtakulttuuri, jossa riitti maalitauluja. Innon mukaan systeemi on lamaantunut betoniksi ja ihmiset betonipilareiksi, jotka pitävät systeemiä pystyssä.⁴

Kirjallisuustieteen tai estetiikan näkökulmasta undergroundin ajatus oli toisenlaisen, individuaalianarkistisen, yhteiskuntakriittisen, poliittisen muttei puoluepoliittisen taidenäkemys esittäminen. Musiikissa päämääränä oli saada suomi rockin kieleksi ja tuoda kotimaiseen rockiin jotain muuta kuin ”perusarvojen kelaamista”⁵.

Kuva: Matti Komulainen

Lisäksi rock haluttiin liittää osaksi vastakulttuurina, kuten se oli muualla maailmassa. Suomen Talvisota 1939–1940 toi myös *happeningin* Suomeen: keikoilla nähtiin musiikillista teatteria, johon kuului vapaata improvisointia, avantgardea, rockia ja bluesia. Innon musiikillisen uran huipentuma on Love Recordsille vuonna 1974 levytetty *Keitä, keitä kahvinkeitin*. Viimeisinä vuosinaan Into esiintyi Blues Ones -yhtyeen kanssa.

Esikoiskokoelman myötä Into julistettiin suomalaisen undergroundin kuninkaaksi, mikä on varjostanut hänen kirjallisen tuotantonsa luonteen ja monipuolisuuden ymmärtämistä. *Tuonela Rock*issa eivät näy pelkästään underground- ja kapinallinen rock-näkemyksen vaan lähes kaikki muutkin Innon tuotannon pääpainotukset ja -teemat. Ensinnäkin Innon kirjallista tuotantoa, kuten kirjastonhoitajan työtäkin, leimaa huomattava perehtyneisyys ja lukeneisuus. Tämä ilmenee sekä sisällön että muodon tasolla, runojen lainauksissa, alluutioissa, motoissa ja rakenteissa. Poikkeuksellisen laaja-alainen musiikkimaku näkyy ilahduttavasti 2000-luvun kokoelmien diskografoissa, joissa on lueteltu musiikki, joka kulloistakin kokoelmaa kirjoittaessa oli Innonle merkityksellistä. Into kirjoitti runoihinsa yhtä hyvin Jim Morrisonista ja Howlin' Wolfista kuin Wienin toisesta koulukunnasta: ”Kuin Alban Bergin kvartetin kyynelistä/ pienet pääskyselä tipahtavat silmiini.”⁶

Innon todellinen läpimurtokokoelma oman sukupolvensa underground-piirien ulkopuolella oli *Tänään kotona* (Tammi 1978).

Syntaksia rakentamassa

Undergroundin, kapinan ja yhteiskuntakritiikin rinnalla Innon tuotannon kulmakiviin on jo *Tuonela Rock*ista lähtien kuulunut proosarunous. Pääpiirteittäin Innon proosatuoantto olisikin voitu julkaista romaanien sijaan proosarunoina tai päinvastoin: *Tuonela Rockin* proosarunot voisivat yhtä hyvin olla romaanista *U* (Tammi 1982). Erityisesti myöhäiskokoelmassa *Tämä yö sisälläni on lapsuuden varjo* (WSOY 2015) proosarunouteen palataan jälleen.

Imagisteihin ja Ezra Poundiin perehtyneen Innon tuotantoa leimaavat myös hämmästyttävän kauniit tuokiokuvat, kuten vaikkapa *Haikuvien* nelisäe: ”Poika lappaa vettä käsin/ kaivamaansa kanavaan/ Ihmettelee minne/ vesi katoaa”⁷. Kuvallisuus juurtuu imagismin lisäksi surrealismiin ja dadaismiin perinteistä. Into on aito dadaisti, joka ymmärsi, ettei sanaleikkikään ole leikkiä: dadan ydin oli kritiikki ja pettymys ihmiskuntaan, juhlapuheisiin ensimmäisen maailmansodan raunioilla.

Into kommentoi politiikkaa, demokratiaa ja päättäjiä läpi tuotannon. Hän kirjoitti jo kolme vuosikymmentä sitten yhä ajankohtaisesti: ”demokratia ei merkitse mitään/ vain maalit ratkaisevat”⁸ ja ”ihmiselämän/ tarpeettoman menoerän/ kimpussa on mahtava napinpainajien laho,/ ylikansallisen kasvuajattelun yhteinen nimittäjä”⁹. Innon yhteiskuntakriittisyyteen kuului myös halua suojella Turun vanhoja arvo- ja puurakennuksia

gryndereiltä, päättäjien ahneudelta ja Turun taudilta: ”Purkuporvarit luikkivat aidan viertä,/ silmät kuin tasculaskimet,/ radiopuhelinten kohinaa,/ grynderi puristaa arkkitehdin olkapäätä.”¹⁰

Into käsitteli runoissaan jatkuvasti semiotiikkaa, filosofiaa ja metafysiikkaa; hän mietiskeli sanojen merkitystä ja tietoisuuden muodostumisen tekijöitä. ”Katson sanoja/ Sen pidemmälle en voi mennä”¹¹ tai ”raaka ja keitetty,/ lauseen ääni on merkki/ */ syntyys, syntaksi,/ syntyys, syvyys, pohjaan asti”¹². Samaan kielen, merkityksen ja tietoisuuden pohdintaan liittyvät myös Innon runoissa toistuvat lapsuuden muistot ja kokemukset, jotka toimivat vertailukohtina tämänhetkisellet tietoisuudelle ja ymmärrykselle.

Runouden ja musiikin monitoimimies

Runoilijan, kirjailijan ja kirjastonhoitajan uran rinnalla Into teki tavattoman merkittävän uran myös suomentajana. Hän on kääntänyt muiden muassa beat-runouden klassikkoja, Allen Ginsbergiä, Lawrence Ferlinghettiä ja Gregory Corsoa, surrealisteista Kurt Schwittersiä, Paul Kleeä, Gertrude Steinia ja Hans Arpia. Lisäksi hän käänsi Charles Bukowskia, Hans Magnus Enzensbergeriä, John Lennonia, Hunter S. Thompsonia ja Bruno K. Öijeriä.

Laulujen sanoitusten ja levytyksen lisäksi Into teki myös uran radioäänenä viikoittaisissa *Tunti vielä-* ja *Intomaatti-*ohjelmissa. Into oli omien runojensa yliverlainen ja viihdyttävä tulkitsija: moni runo, joka ei tekstinä heti puhutellut, avautui täyteen voimaansa kirjoittajansa ääneen esittämänä.

Markku Into palkittiin Eino Leinon palkinnolla (2001) ja Suomen Kirjailijaliiton tunnustuspalkinnolla (2015).

Jutun laaja versio on luettavissa numeron 1/2018 verkkosivuilla osoitteessa: www.netn.fi/lehti/niin-nain-118

Viitteet & Kirjallisuus

- 1 On. Sammakko, Turku 2011, 45.
- 2 Markku Into, Sana antaa valon nähdä. Teoksessa *Miten kirjani ovat syntyneet* 5. Toim. Markku Turunen. WSOY, Helsinki 2012, 197–223.
- 3 Sama.
- 4 Markku Into Axa Sorjasen haastattelussa vuonna 1997. Verkossa: yle.fi/aihe/artikkeli/2006/09/08/markku-uhooa-rockista
- 5 Sama.
- 6 *Etäisten lauseiden mies*. Runosta ”Tänään kotona: soivat paperit”. Tammi, Helsinki 1980.
- 7 *Haikuvia*. Runosta ”Poika lappaa vettä käsin”. WSOY, Helsinki 2018.
- 8 *Um Tut Sut*. Runosta ”Ikävä Kyllä”. Tammi, Helsinki 1985.
- 9 *Etäisten lauseiden mies*. Runosta ”Labyrintin taivas”.
- 10 Sama. Runosta ”Tänään kotona: soivat paperit”.
- 11 *Elvis eli elämänsä yksin*. Runosta ”Kädet koholla”. Tammi, Helsinki 1991.
- 12 *Yön kevyt polttoöljy*. Sarjasta ”Kuvitelma kokonaisuudesta”. Tammi, Helsinki 1990.